CLASICII
ROMÂNI
COMENTAȚI

ȘUB ÎNGRIJIREA
D-LUI N. CARTOJAN
PROFESOR UNIVERSITAR

N. FILIMON

CIOCOII VECHI ȘI NOI
ROMAN SOCIAL

COMENTAT DE:
GEORGE BAICULESCU
BIBLIOTECAR LA ACADEMIA ROMANA

EDITURA „SCRISUL ROMÂNESC" CRAIOVA

CIOCOII VECHI ŞI NOI

SAU „CE NAŞTE DIN PISICĂ ŞOARECI MĂNÂNCĂ"!

DEDICAŢIE

Domnilor Ciocoi!

Este mult timp de când umblu cu această nuvelă ziua şi noaptea, întocmai ca Diogen, căutând o clasă de oameni ca să le-o dedic. Am voit să fac această onoare boierilor; dar, după o gândire serioasă, mi-am schimbat hotărîrea, căci de şi într'această clasă s'au strecurat mulţi venetici corupţi şi cu toate lovirile şi tentaţiunile străinilor la cari servă de ţintă de un secol şi jumătate, tot se găsesc printre dânşii bărbaţi cu simţiminte nobile şi cu inimă de adevăraţi Români, cari au făcut, fac, şi sunt convins că vor face, mult bine patriei lor.

Dela boieri am alergat la negustori. Am revizuit toate stabilimentele de comerţ, dela magaziile cele mari şi luxoase până la magherniţele cele umilite ale precupeţilor. Am văzut zarafi fără capital, fanfaroni şi maloneşti[1]) cari sărăcesc lumea prin dobânzile lor cele nemăsurate; lipscani

1. Necinstiţi.

şi bogasieri[2]) cari îşi împodobesc magazinele cu marfă putredă şi cu oglinzi mincinoase şi, dându-şi ton de mari capitalişti, ruinează societatea prin falimente frauduloase, ce se efectuesc foarte lesne în ţara noastră; băcani cari vând rapiţă în loc de untdelemn, orez îndoit cu pietricele ca să tragă mai greu la cântar şi cafea amestecată cu orz şi fasole. Am văzut cârciumari amestecând vinul cu apă şi vânzând cu ocale cu două funduri, măcelari şi precupeţi vânzând cu cântare strâmbe, şi m'am mâhnit, căci răul este foarte mare, dar n'am găsit în aceşti amăgitori decât nişte hoţi sau ciocoiaşi ordinari, ieşiţi din şcoala voastră fără diplomă de specialitate!... Am alergat prin sate şi cătune, am vorbit cu ţărani bătrâni şi tineri; ce e drept, sunt plini şi ei, sărmanii, de mârşevii până între urechi, dar n'am găsit nici între dânşii pe oamenii ce căutam. Am intrat în locaşul lui Dumnezeu, am observat cu conştiinţă clerul înnalt şi pe cel proletar. Dar vai! ce dezamăgire!... Acolo unde credeam că voi găsì toiagul şi traista, sacrul simbol al umilinţii şi pietăţii creştine, am găsit: ignoranţa întronată, invidia, mândria lăcomia şi alte păcate mortale, pe care ne oprim a le descrie, căci legea de presă, fără îndoială, ne-ar condamnà la zece ani de ocnă.

Obosit de atâtea cercetări zadarnice, hotărîsem să-mi ard manuscrisul; dar tocmai când mă pregătiam să dau flăcărilor rodul ostenelelor mele de şase luni, m'am gândit la voi, prea iubiţii mei Ciocoi ai condeiului de toate clasele şi partidele, şi am zis ca strămoşul nostru Pilat: *„Ecce homo“*[3]), sau „Iată oamenii mei!“

---

2. Neguslori de manufactură.

3. Vorbele către Iudei ale lui Ponţiu Pilat, procuratorul roman în Iudeea, când le arătă pe Iisus având în mână o trestie drept sceptru şi cununa de spini pe cap.

Vouă, dar, străluciţi luceaferi ai viţiilor, cari aţi mâncat starea stăpânilor voştri şi v'aţi ridicat pe ruinele acelora ce nu v'au lăsat să muriţi în mizerie; vouă, cari sunteţi putrejunea şi mucegaiul ce sapă din temelii şi răstoarnă împărăţiile şi domniile; vouă, cari aţi furat cu sfanţul din funcţiunile cele mici şi cu miile de galbeni din cele mari, iar acum când v'aţi cumpărat moşii şi palate stropiţi cu noroi pe făcătorii voştri de bine, vouă şi numai vouă dedic această slabă şi neînsemnată scriere. Citiţi-o cu băgare de seamă, domnii mei, şi oricâte hoţii îmi vor fi scăpat din vedere, însemnaţi-le pe un catastih şi mai le trimiteţi, ca să le adaog la a doua ediţiune.

PROLOG

Nimic nu este mai periculos pentru un Stat ce voieşte a se reorganiză, decât a da frânele guvernului în mâinile parveniţilor, meniţi din concepţiune a fi slugi şi educaţi într'un mod cum să poată scoate lapte din piatră cu orice preţ!...

Platon a zis, cu două mii de ani înainte de a luà noi pana în mână ca să descriem pe ciocoi, că un om, ca să poată devenì cetăţean onest, mai întâi de toate cată să fie născut bine, crescut în frica lui Dumnezeu, şi din copilărie până la maturitate, să trăiască înconjurat de oameni virtuoşi şi drepţi.

Ciocoiul este, totdeauna şi în orice ţară, un om venal, ipocrit, laş, orgolios, lacom, brutal până la barbarie şi dotat de o ambiţiune nemărginită, care eclată[4]) ca o bombă pe dată ce şi-a ajuns ţinta aspiraţiunilor sale.

Pepiniera în care cresc aceşti inamici ai onoarei şi ai tuturor virtuţilor cetăţeneşti, este mai totdeauna casa bogatului şi mai cu seamă a bogatului parvenit. Aci vine ciocoiul umilit şi cere a servì pe boier pentru o bucată de pâine, o cameră de dormit şi un vestmânt, ca să se apere de asprimea frigului.

In anii dintâi, aceste vulpi cu două picioare, cari întrec în ipocrizie şi vicleşug pe cele cu patru picioare din fabulele lui Esop[5]) şi La Fontaine[6]),

---

4 Dela franţuzescul *éclater* = a isbucnì.

5. Celebru fabulist grec; a trăit în secolul al şaptelea înainte de naşterea lui Christos.

6. Fabulist şi povestitor francez (1621—1695).

petrec împreună cu servitorii cei îmbătrâniţi în păcate de tot felul îi studiază cu cea mai mare atenţiune, în cât la etatea de douăzeci de ani, ei ştiu foarte bine cum să fure cloşca depe ouă fără să cârâe, cu alte cuvinte: ştiu cât să fure dela aprovizionarea de toate zilele, cât dela aprovizionările cele mari, cât dela arendarea moşiilor şi alte mai multe transacţiuni ale casei boiereşti în care se află servind.

Ştim cu toţii că între slugile dela casele bogaţilor, ca în toate meseriile sociale, există o ierarchie oarecare. Ciocoiul dar, îşi începe uneori cariera dela postul de rândaş; iar alteori, dela lacheul ce se pune în coada trăsurii boierului; devine cu încetul sufragiu, apoi vătaf de curte, iar mai pe urmă se face şi el boier, şi cu toate că uniialţii îi zic în deriziune[7]) *boier făcut,* copiii lui însă devin boieri şi fii de boieri.

In timpul pe când ciocoiul umblă după trăsura boierului, el află toate slăbiciunile stăpânului său şi îi ajută cât poate ca să şi le împlinească în paguba lui şi în folosul său. Se întâmplă însă, de multe ori ca stăpânul ciocoiului să aibă şi virtuţi, dar aceste lucruri pătrate nu pot să intre în capul şi'n inima cea triunghiulară şi îngustă a ciocoiului, plecat pe drumul de a devenì om mare cu orice preţ.

Ca sufragiu se obicinuieşte atât de mult cu mâncările delicate, încât nu mai poate să trăiască fără friptură de fazan, brânză de Parma, salam de Verona, icre moi, conserve de Franţa şi vinuri din cele mai celebre dealuri ale Europei. Astfel dar, când ciocoiul ajunge la gradul de vătaf, este conrupt moraliceşte şi fiziceşte până la măduva oaselor.

---

7. In batjocură.

Inălțat la acest din urmă și mai suprem grad al slugăriei, ciocoiul devine prevăzător ca un prezident de cabinet... din Europa. Ideea ce-l preocupă ziua și noaptea este de a află metodul prin care să-și facă stare. Diferite planuri i se prezintă în imaginațiune, unul mai întunecos de cât celălalt; le studiază pe toate și găsindu-le realizabile, le pune în lucrare fără mustrare de conștiință.

S'a zis de mai mulți filozofi și cărturari, că conștiința este cel mai aspru jude al criminalului. O fi, nu tăgăduesc; dar vătaful de curte cunoaște secretul de a face din acest aspru judecător, un consilier întocmai după cum îi trebue lui.

El zice în sine: „Tot omul este creat de Dumnezeu, cu dreptul de a se hrănì pe pământ; de ce dar unii oameni au mai mult decât le trebue, când alții n'au nici chiar mijloacele necesare spre a se susține? De ce unii sunt puternici și alții nebăgați în seamă? De ce unii stăpânesc pământuri întinse, iar alții nu au nici chiar pământul necesar spre a se înmormântà? Aceasta este o stare de lucruri anormală"—zice înțeleptul vătaf de curte — „și cată să o combat din toate puterile", adaogă el.

Astfel dar, omul nostru, mergând din raționament în raționament și din deducție în deducție, devine comunist, fără știrea lui, și începe a pune în lucrare această doctrină atât de frumoasă și egalitară în aparență, cât este de hidoasă în fond.

Nu trece mult și ingeniosul vătaf de curte se pune cu ardoare a nivelà starea societății după un metod mult mai practic decât al adevăraților comuniști. Incercarea reușește de minune; starea comunistului nostru se îmbunătățește cu aceiași repeziciune cu care se ruinează a stăpânului său. Işi cumpără moșioare, vitișoare și alte diminutive de acestea, cari fac viața lesne și plină de plăceri.

După ce a ruinat de ajuns pe nenorocitul boier

care nu l-a lăsat să piară de foame pe drumuri, şi după ce şi-a luat rangul de *Pitar*[8]), la care nu este vătaf să nu aspire, omul nostru caută un pretext şi părăseşte casa stăpânului său, tocmai atunci când acesta simte cea mai mare nevoie de dânsul.

Este cunoscut că omul îmbogăţit prin furtişag, nu se satură niciodată de avere, oricât de bogat ar devenì; ci din contră caută noui mijloace de a-şi mărì bogăţiile. Căsătoria dar, devine pentru dânsul o nouă mină de exploatat. Se propune ca ginere pe la toate fetele bogate; trimite samsari de căsătorie în toată ţara şi nu se însoară decât numai atunci când găseşte o zestre după placul lui, fără să se turbure cât de puţin, dacă femeia cu care îşi leagă soarta este jună, frumoasă şi crescută bine, sau slută şi depravată.

Omul ce se însoară numai pentruca să-şi mărească starea, niciodată nu ia soţie bună. Ciocoiul o ştie şi aceasta, dar îi pasă foarte puţin, căci el nu are altă ţintă decât realizarea planurilor sale celor ambiţioase. N'apucă să treacă luna de miere, şi casa ciocoiului devine o cafenea în care se adună toată lepra societăţii. Soţia sa devine o Mesalină[9]); copiii se nasc, Dumnezeu mai ştie cum, cresc împreună cu slugile, şi tocmai când ajung la gradul cel mai înalt al corupţiunii, îi trimite în Franţa ca să înveţe carte.

Nenorociţii copii, lipsiţi de educaţiune morală şi neîntăriţi prin virtuţi şi exemple de onoare învăţate din casa părinţilor, cum ajung la porţile Parisului, cad în mâinile femeilor şi junilor celor

---

8. Rang de boierie; odinioară intendent al Curţii, mai mare peste brutari.

9. Femee desfrânată. Mesalina, împărăteasă romană, soţia lui Claudiu şi mama lui Britannicus, era celebră prin crimele şi desfrânările sale.

stricaţi, cari îi depravează şi mai rău; iar când se întorc în patrie, în loc să aducă cu dânşii luminile Europei civilizate, nu aduc decât viţiul şi depravarea sau, dacă vreunul dint'înşii reuşeşte a învăţa câte ceva, această cultură intelectuală, nefiind susţinută de o educaţie morală, produce mai mult rău decât bine nenorocitei ţări ce hrăneşte în sânu-i asemenea vipere.

Ciocoiul sau puiul de ciocoiu, ajuns om de stat, se deosibeşte de omul onest prin mai multe fapte, dar mai cu seamă prin purtarea sa. El nu se pronunţă definitiv pentru nici o doctrină politică, nu se face adept credincios al nici unui partid,— nu doară că are spiritul drept şi nepărtinitor, ci ca să poată exploata de odată toate doctrinele şi partidele în folosul său.

Amorul de patrie, libertatea, egalitatea şi devotamentul sunt vorbele sacramentale ale ciocoiului, pe cari le rosteşte prin adunări publice şi private; dar aceste virtuţi cetăţeneşti, de cari face atâta pompă, nu sunt decât treptele scării pe care voeşte a se suì la putere; şi uneori, când ele nu servă deajuns, el aleargă la străini şi primeşte dela dânşii posturi în ţara sa.

Ajuns la gradul de mărire, pentru care a comis toate mişeliile, a suferit toate umilinţele şi a declamat, fără de a le simţì, toate virtuţile din lume, ciocoiul îşi ridică masca ipocriziei dela ochi şi se arată lumii în mizerabila şi urîcioasa nuditate a sufletului său celui mic.

Inima lui, asprită de suferinţele, umilirile şi înjosirile prin care a trecut, devine incapabilă de orice simţimânt frumos şi uman. Libertatea presei îl supără, căci descoperă inicuităţile[10]) vieţii sale şi nu-l lasă să despoaie de averi pe stat

10. Fărădelegile.

şi pe particulari; funcţiunile statului le împarte la ciocoi cu cea mai mare prodigalitate[11]) şi, ca să se poată folosi mai bine de orânduirile în servicii, îşi recrutează un ciocoiu tot de calibrul său şi speculează printr'însul pâinea nenorociţilor funcţionari.

Iată tipul ciocoiului din toate ţările şi mai cu seamă din ţara noastră, unde lumina adevăratei civilizaţiuni n'a risipit încă norii cei groşi ai ignoranţei şi ai depravaţiunii. Iată tipul ce ne propunem a urmărì în deosebitele faze prin cari el a trecut în secolul nostru, dela ciocoiul cu anteriu şi cu călimări la brâu al timpurilor fanariotice, până la ciocoiul cu frac şi cu mănuşi albe din zilele noastre.

11. Dărnicie.

PARTEA I.

DELA 1814 PÂNĂ LA 1830

CAPITOLUL I

Dinu Păturică

Intr'o dimineaţă din luna lui Octombrie, anul 1814, un june de 22 de ani, scurt la statură, cu faţa oacheşă, ochii negri, plini de viclenie, un nas drept şi cu vârful cam ridicat în sus, ce indică ambiţiune şi mândrie grosolană, îmbrăcat cu un *anteriu* de *şamalagea* [12]) rupt în spate, cu *caravani* [13]) de pânză de casă văpsiţi cafeniu, încins cu o bucată de pânză cu marginile cusute în gherghef, cu picioarele goale, băgate în nişte *iminei* [14]) de saftian [15]), cari fuseseră odată roşii dar îşi perduseră culoarea din cauza vechimei, la încingătoare cu nişte călimări colosale de alamă, în cap cu cauc [16]) de şal a cărui culoare nu se puteà distinge din cauza peticelor de diferite materii cu cari erà cârpit şi purtând ca veştmânt de căpetenie o *fermenea* [17]) *de pambriu* [18]) ca paiul grâului, căptuşită cu *bogasiu* [19]) roşu, — un astfel de june sta

12. Mătase din Damasc.
13. Pantaloni. (Nota Autorului).
14. Pantofi din piele groasă.
15. Piele de ţap (sau de capră, pentru lucruri mai fine).
16. Căciulă înaltă, cu partea de sus lată.
17. Scurteică cusută cu fir, cu sau fără blană.
18. Ştofă de lână merinos.
19. Ştofă colorată şi lustruită.

în scara caselor marelui postelnic[20]) Andronache Tuzluc, rezimat de stâlpii intrării şi absorbit în nişte meditaţiuni, care, reflectându-se în trăsurile feţei sale, lăsau să se vadă până la evidenţă că gândirea ce-l preocupà, nu erau decât planuri ambiţioase ce închipuirea lui cea vie îi puneà înainte, şi obstacolele ce întâmpinà în realizarea lor.

In momentul acela uşa scării se deschise şi se arătă înaintea junelui un arnăut îmbrăcat numai în fir, cu pistoale şi iatagan la brâu şi cu tătarcă[21]) roşie blănită cu vulpe *nafe*[22]). Mândrul albanez, fără să privească cât de puţin pe bietul june ce-i făceà *temenele*[23]) până la pământ, strigă cu voce de stentor:

— „Ioane, trage butca boierului la scară!"

Vizitiul, după ce plesnì de câteva ori din biciu şi mai făcù şi câteva marafeturi prin care voià să arate abilitatea ce aveà în meseria sa, trase butca la scară.

Nu trecù mult şi se auzì paşii cei leneşi şi gravi ai marelui Postelnic, ce coborà scara cu o cadenţă simetrică. Junele, a cărui atenţiune erà aţintită la cea mai mică mişcare ce se petreceà, auzì şi el acest sgomot şi cu un aer în care se vedeà foarte curat neliniştea, ridică dela pământ două cutii cu păstrăvi şi câteva găini; apoi vârî maşinaliceşte mâna în sân şi scoase un plic sigilat; iar după ce-şi strânse *fermeneaua* la piept şi-şi luă caucul din cap, lăsând să se vază o căpăţână rasă peste tot şi numai în creştet cu vreo câteva fire de păr, luă o poziţie umilitoare şi aşteptă sosirea boierului.

---

20. Rang onorific de boerie. Odinioară postelnicul avea funcţiunea de mareşal al Curţii.
21. Cojoc lung.
22. Blană depe pântecele vulpei.
23. Complimente turceşti (N. A.).

In fine, Postelnicul apărù în scară îmbrăcat cu *antiriu de cutnie*[24]) ca guşa porumbului, încins peste mijloc cu un şal de Ţarigrad, cu işlicul în cap şi învelit până la ochi cu o *giubea* de postav albastru blănită cu blană de râs. El zărì pe june şi-i zise cu gravitatea de boier de protipendadă[25]):

— „Cine eşti, mă băiete, şi ce voieşti dela mine?"

Junele căzù în genunchi şi sărutând pulpana anteriului, răspunse cu o voce lâncedă ce inspirà compătimire:

— „Să trăiţi întru mulţi şi feriţi ani! Sunt Dinu Păturică, nemernicul fiu al prea umilitei voastre slugi treti logofăt Ghinea Păturică, fostul odinioară vătaf de curte al înălţimei voastre".

— „Ei bine, spune-mi ce vrei dela mine?"

— „Am o scrisoare dela tata către prea cinstitul şi de bun neam obraz al Măriei Voastre".

— „Ado'ncoa, să vedem acea scrisoare".

Junele se apropiè de Postelnic ţinând capul plecat până la pământ şi-i dete scrisoarea; apoi căzù iarăşi în genunchi şi stând în această poziţiune aşteptă răspunsul.

Boierul deschise scrisoarea şi cità cele următoare:

„Prea milostivului şi de bun neam al meu stă-
„pân, cu cea de slugă supunere mă închin".

„După sfânta datorie ce am, ca un supus cre-
„dincios, viu a cercetà despre fericita şi mie
„foarte scumpă sănătate a *Panevgheniei*[26]) tale
„ca aflând-o pe deplin să mă bucur din rărunchii
„inimii mele, căci eu din mila Domnului, mă aflu

24. Mătase ţesută cu bumbac.
25. De prima clasă (N. A.).
26. Nobleţei tale...

„în toată întregimea sănătății și mă îndeletni-
„cesc cu umilita mea slujbuliță de sameș[27]), ce „te-ai milostivit a-mi da. Am primit prea cinstita „scrisoare a *Blagorodniciei*[28]) tale și cele ce-mi „poruncești le-am pus în lucrare. Cele patru-„zeci *lude*[29]): scutelnici[30]), pescari, răcari[31]), vâ-„nători și dârvari[32]), i-am împrăștiat în tot jude-„țul, și cred că, cu ajutorul lui Dumnezeu și *iuș-„kiuzarlâkul*[33]) smeritului tău rob, curtea *Bla-„gorodniciei* tale, în scurtă vreme se va umpleà „de toate cele trebuincioase".

„Alta am să te rog, arhon Postelnice. Fiul meu, „înfățișătorul acestei umilite scrisori, a ajuns în „*ilikie*[34]) și cu toate că m'am silit a-l învățà toate „*iușkiuzarlâkurile* și *marafeturile* cu cari trebue „să fie împodobit un adevărat *calemgiu*[35]), dar „nefiind de ajuns toate acestea, îl trimit la Dom-„nia-ta, ca să se mai roadă, să poată ieșì și el „mâine-poimâine la obraze".

„Primește, milostive stăpâne, două *bote*[36]) cu „păstrăvi și zece găini crescute și îngrășate de „mine".

„A panevgheniei tale smerită și umilită slugă,

Treti Logofăt Ghinea Păturică

Ot. Bucov. sud. Saac."

După ce Postelnicul Andronache citì scrisoa-rea, chemă pe vătaful său de curte și-i zise:

---

27. Cassier; pe vremuri un fel de director de prefectură.
28. Inălțimei tale...
29. Indivizi (N. A.).
30. Scutiți de dări către stat.
31. Scutelnici cari erau datori să aducă stăpânilor lor câte 100 raci pe săptămână.
32. Țigani scutelnici datori să aducă stăpânilor mai multe care cu lemne.
33. Dibăcie, meșteșug.
34. Vârstă.
35. Copist, arhivar, scriitor în cancelarie.
36. Cutii.

— „Ia aceste cutii cu păstrăvi şi să le trimiţi colo, ştii tu! Iar pe ştrengarul acesta de băiat să-l opreşti în curtea mea şi să mi-l faci deocamdată ciubucciu".

La aceste vorbe ale boerului, inima lui Dinu Păturică săltă de bucurie şi aveà mare dreptate, căci prin admiterea lui în serviciul Postelnicului devenise proprietar pe prima literă a alfabetului fortunei.

In timpul acesta, vizitiul atinse caii cu biciul şi ieşì cu *butca* din curte, iar vătaful luă cutiile cu păstrăvi împreună cu găinele şi urmat de noul său confrate în ciocoism, suì mai întâi scara cea mare a casei, trecù prin sală şi ajungând la o galerie cam întunecoasă, se oprì în loc şi zise lui Dinu Păturică:

— „Iată odaia ce ţi-am gătit pentru locuinţă; intră într'însa şi peste un ceas voi veni să te învăţ meseria de ciubucciu cu care te-a cinstit stăpânul".

Noul ciocoiu aşteptă până se depărtă vătaful, iar după aceea se scoborî în curte şi luând o pereche de desagi în care erà o colecţiune de trenţe ce compuneau averea ce aduceà el, din casa părintească, sui scara cu repeziciunea vântului şi intrând iarăşi în camera sa, îşi aşeză toate lucrurile pe la locul lor.

Camera despre care vorbim erà în periferie de un stânjen pătrat; într'unul din cele patru unghiuri erà o vatră întocmai ca cele obicinuite la cafenelele turceşti, pe care stà un ibric colosal, înconjurat de toate părţile cu cărbuni stinşi pe jumătate. In celălalt unghiu erà aşezat un dulap prin ale cărui sticle se vedeau o mulţime de ciubuce de *antep* [37]) şi de iasomie, cu *imamele* [38]) de

37. Varietate de vişin din al cărui lemn plăcut mirositor se făceau ciubuce.
38. Capătul de chihlibar al ciubucului.

chihlibar limoniu; iar mai sus, pe o despărțire făcută într'adins, se vedeau o mulțime de feligene[39]) pentru cafea, cu zarfurile[40]) lor de argint, și câteva *kisele* de dulceață. La extremitatea de jos a acestui dulap se zăreà un lighean de argint, pe al cărui acoperământ erà pusă o bucată de săpun *mosc* în formă sferică. Lângă acest dulap erà un mizerabil pat de scânduri, acoperit cu o pătură de lână albastră; iar pe pereți erau țintuite câteva cadre de hârtie, zugrăvite cu vopsele proaste; una dintr'însele reprezintà lupta navală dela *Ceșme-Liman* și arderea flotei turcești de către prințul *Orlof;* iar pe cealaltă erà desemnată asasinarea principelui Hangerì de către trimisul Porței otomane.

Dinu Păturică dete o privire repede și disprețuitoare camerei sale, apoi deschise fereastra și începù să se uite în curte. Privì cu băgare de seamă mulțimea de găini, gâște, rațe, claponi, cocori și călifari[41]), ce furnicau prin curtea boierească, apoi se întoarse către bucătărie și la vederea mulțimii de tingiri de diferite capacități, în cari se pregăteau cele mai gustoase bucate din Fanar, fața lui se colorà de o bucurie nedescriptibilă; iar după o reflecțiune de câteva minute, zise în sine: — „Iată-mă, în sfârșit, ajuns în pământul făgăduinței; am pus mâna pe pâine și pe cuțit; curagiu și răbdare, prefăcătorie și *iușkiuzarlâc,* și ca mâine voi aveà și eu case mari și bogății ca ale acestui fanariot".

39. Cești fără toartă.
40. Un fel de cupă din filigran (de aur sau de argint) în care se punea filigeanul.
41. Rațe sălbatice.

CAPITOLUL II.

Postelnicul Andronache Tuzluc

Să lăsăm pe ambiţiosul nostru ciocoi în pace a-şi face planurile sale pentru exploatarea averii stăpânului său şi în loc de a-l întrerupe din visările sale ambiţioase, să facem cunoscut lectorilor noştri pe Postelnicul Andronache Tuzluc. Acest fanariot venise din Constantinopol în suita domnitorului George Caragea[42]) şi făcuse meseria de *Ciohodar*[43]) în curtea acelui principe.

Ca fanariot, născut în uliţele cele strîmte ale Fanarului, unde se urzesc şi se pun în lucrare cele mai întunecoase intrigi ce au ruinat imperiul greco-roman, el moştenise din naştere un mare talent de intrigă şi de linguşire; ştià din încercare că raiul ceresc şi pământesc nu se poate deschide decât prin femei; de aceea îşi îndreptase toate bateriile intrigilor sale în contra femeilor Doamnei şi mai cu seamă ale domniţei Ralu, fiica prea iubită a domnului Caragea.

El făcù cunoştinţă cu acea volubilă şi capricioasă principesă, prin mijlocul unei dame a ei de onoare, cu care se înamorase numai pentru împlinirea acestui scop. Un an întreg, fanariotul nostru făcù domniţei tot acele servicii ce făceà odinioară Mercur celui mai mare dintre Zeii Olympului elenic, cu deosebire numai că Domniţa, neputând să dea fanariotului nemurirea, făcù să cază în mâinile lui pitacul domnesc prin care îl numià vel Cămăraş[44]).

42. Domnul Munteniei (1812—1818), fost dragoman al Porţii, jefui ţara în tot chipul şi strânse în şase ani o avere de 93 milioane. Publică în greceşte un codice de legi (Condica lui Caragea) şi fugi în Austria cu toate comorile sale.
43. Slujbaş care îngrijea de încălţămintele Domnului.
44. Mai marele peste tezaurul particular al Domnului.

A fi mare cămăraş al unui principe care are un fiu frumos ca Paris[45]) şi desfrânat ca Don Juan, şi a fi ridicat la această demnitate prin intrigile unei principese frumoasă ca Elena lui Menelau şi mai desfrânată decât Frine[46]) şi decât Cleopatra[47]), este negreşit a posedà cheile minelor de aur ale Californiei.

Fanariotul nostru exploată cât se putù mai bine postul de Cămăraş, iar când văzù că în cămară nu mai rămăsese nimic de furat, cumpără mai întâi, *calemul*[48]) *vinăritului*, al *oieritului* şi mai în urmă huzmetul[49]) Spătăriei; şi astfel, unindu-se cu hoţii şi tâlharii de drumuri, despuiè ţara în toate modurile, mai mult de trei ani, până ce-şi cumpără vre-o zece moşii, câteva familii de ţigani, case, vii şi altele; iar după aceea, izbutì tot prin intrigă şi baseţă[50]), a devenì mare Postelnic.

O singură dorinţă mai aveà să-şi împlinească, ca să ajungă la culmea fericirei sale.

El hrăneà de mult timp un amor foarte tare pentru juna Maria, unica fiică a Banului C... român de naţiune; dar rangul tatălui frumoasei copile, sufletul ei nobil şi curat, faptele ei pline de cuviinţă şi de blândeţe, înfrângeau toate semeţele dorinţe ale depravatului venetic. De multe ori, el se încercă a se duce la Banul, ca să ceară mâna fiicei sale; dar totdeauna un simţimânt fatal îl opreà din această întreprindere. In acele momente de îndoială şi descurajare, el deveneà posomorît şi terib l Adevărul pe care Dumnezeu l-a

---

45. Erou mitologic, fiul lui Priam şi al Hecubei; răpì pe Elena, soţia lui Menelau, ceeace cauză războiul Troiei, în care fu ucis.

46. Curtezană greacă pe care Praxitele o luă de model pentru statuele Afroditei.

47. Celebra regină a Egiptului care, învinsă de Octavian, se lasă muşcată de o viperă.

48. Administraţie; cancelarie, birou.

49. Slujbă, funcţiune.

50. Josnicie.

pus şi în inima celui mai mizerabil om, se prezintă în acele momente dinaintea lui şi arătându-i oglinda în care se resfrângeau crimele prin cari ajunsese la mărirea în care se află, pare că-i zicea: „Priveşte, mizerabile, crimele tale, şi nu cuteză să păleşti cu suflarea ta cea înveninată acel crin semănat de mâna Domnului în această vale a lacrimilor".

Dar dacă adevărul este pus în inima omului ca să-i arate calea ce duce la fericire, fatalitatea a voit ca pasiunile materiei să învingă mai totdeauna acest sfânt simţimânt ce se manifestă în noi de câte ori voim să comitem vreo nelegiuire.

Astfel se întâmplă şi cu fanariotul nostru; mustrarea de conştiinţă dispărù dela dânsul întocmai ca fulgerul sau ca spaima de un minut ce simt copii, când sunt certaţi cu frăgezime de către părinţii lor. El se hotărî într'o zi a merge la Banul, şi după mai multe complimente şi linguşiri, reclamă dela dânsul onoarea de a devenì ginere al său.

Bătrânul rămase uimit de cutezarea cea mare a fanariotului; cunoscând însă influenţa ce exercità asupra principelui Caragea şi relele ce ar fi putut să-i pricinuiască un refuz de-a dreptul, se prefăcù că primeşte cu bucurie propunerea şi îl lăsă a se încântà de acest vis.

Grecul înţelese însă din trăsurile feţei bătrânului, ura ce aveà asupra lui; dar nu disperă, ci se duse la principele Caragea plin de speranţă că va dobândì prin forţă, ceea ce bătrânul îi refuzase prin manieră diplomatică.

Trei zile în urma acestei întrevederi, Banul C... se preumblà prin grădina casei sale, absorbit în cugetări melancolice, ce-i inspirà trista stare în care adusese ţara jafurile acestei domnii dărăpănătoare, iar maî cu seamă preocupat de un vis

groaznic ce-l făceà să se aştepte la o mare nenorocire.

Intr'acest timp se prezintă înainte-i un slujitor de al casei sale şi îi anunţă că un ciohodar domnesc cere a vorbì cu dânsul.

— „Să intre”, zise venerabilul bătrân, îndesându-şi caucul peste perii capului său cei albi ca zăpada şi cercând a se distrà privind şi mirosind florile unui neramz înflorit [51]).

Ciohodarul intră în grădină şi făcând câteva complimente orientale, dete Banului un plic sigilat; apoi trăgându-se puţin, luă o poziţiune respectoasă.

Banul deschise plicul şi găsì într'însul scrisoarea aceasta:

„Arhon Bane, mâine dimineaţă să vii la Curte, „căci am să-ţi vorbesc ceva tainic”.

„Ion Gheorghe Caragea”.

După ce bătrânul boier băgă scrisoarea iarăşi în plic şi plicul în buzunarul dela pieptul anteriului, zise ciohodarului:

— „Spune Măriei Sale că voi face astfel precum îmi porunceşte!”

Trimisul domnesc se închină până la pământ şi ieşind se duse ca să-şi împlinească mesagiul; iar bătrânul apucă îngrijat pe o cărare ornată de amândouă părţile cu roze şi cu iasomii şi se oprì dinnaintea unui pavilion lucrat în stil oriental. Până a nu pune piciorul pe treptele scării, stătù puţin în loc şi se gândì. Nu ştim care vor fi fost gândurile ce-l preocupau; ştim numai că trăsurile

---

51. Românul, când se află cuprins de gânduri întristătoare, obicinueşte a-şi îndesà căciula pe cap. Acesta este un gest românesc, ce se păstrează până astăzi între locuitorii ţărani. (N. A.).

feţei sale une-ori deveneau crunte, alte-ori pline de îndurare şi câte-odată un zâmbet dulce apărea pe buzele sale pălite, dar dispărea ca fulgerul, lăsând loc unei melancolii adânci.

In fine, după puţină ezitaţiune, suì scara pavilionului şi intră înăuntru. Acolo găsì patru femei dintre care două torceau, una dărăcea in şi cealaltă împletea la un ciorap.

In mijlocul acestor femei şedea o copilă ca de patrusprezece ani şi cosea la ciur, un simizet[52]). Niciodată natura nu combinase mai multe nuanţe de frumuseţe într'o fiinţă umană, decât în această jună copilă: ochi negri, umbriţi de nişte gene şi sprâncene ca pana corbului; pieliţă albă şi colorată de purpură; buze ce se întreceau cu rozele; dinţi albi şi frumoşi; toate în fine armonizau de minune cu un trup de o formă minunată, cu nişte mâini delicate de nimfă; era în adevăr un tezaur de frumuseţe ce nu se putea vedea decât în statuile Grecilor antici.

Pe dată ce intră venerabilul bătrân în pavilion, toate femeile se sculară în sus şi puseră mâinile la piept. Bătrânul le făcù un semn, să iasă; apoi rămâind numai cu juna copilă, îi zise:

— „Iubita mea copilă, cum te afli?"

— „Foarte bine, tătuţule".

— „Dar ce, nu vii să săruţi mâna scumpului tău tată?"

— „Ba da, tătuţule, da!" — Şi deodată cu vorba se apropie de bătrân şi depuse pe mâna lui un sărutat inocent şi plin de dulceaţă.

Bătrânul o strânse la piept şi o sărută pe frunte cu acel amor pe care numai părinţii îl simt.

După ce tata şi fiica îşi schimbară între dânşii

52. Ciurul era instrumentul de festonat al damelor române din timpul lui Caragea. (N. A.).

câteva priviri de o iubire nedescriptibilă, șezură pe o sofà de postav roșu cu ciucuri albi de Veneția; iar după câteva momente de tăcere și contemplațiune, bătrânul zise copilei:

— „Mario, tu te faci din zi în zi mai frumoasă și te deschizi întocmai ca un trandafir la razele soarelui. Eu cat de acum înainte să mă gândesc la fericirea ta, să-ți caut un tânăr de treabă ca să te mărit".

Frumoasa Maria, auzind aceste cuvinte, se roșì și-și îndreptă ochii către pământ.

— „Ai? ce zici draga mea copilă?" adăogă bătrânul cu nerăbdare, — „ce, nu-mi răspunzi? Te temi oare de bătrânul tău tată?"

Maria nu răspunse nimic la aceste din urmă cuvinte. Confuziunea și marea întristare ce acoperise fața ei, făcură pe bătrân să crează mai multe lucruri deodată, și ca să poată pătrunde în secretul care făceà pe juna copilă să sufere atât de mult, hotărî să vie d'a dreptul la chestiune.

— „Știi, dragă Mario", urmă el, „că Măria Sa Doamna și toate cocoanele nu mai vorbesc decât de frumusețea ta? Știi că Vodă a și ales pe viitorul tău soț?

Aceste cuvinte făcură pe Maria să tremure; dar după ce-și reluă puterea, ea privì pe bătrân cu ochi rugători și-i zise:

— „Pot să te întreb, tată, cine este acel soț de poruncealǎ?"

— „De ce nu, fata mea? El este unul dintre cei mai iubiți boieri al Domnului Caragea; este tânăr, frumos și bogat".

— „Numele lui?"

— „Voiești să-i știi numele?"

— „Da, tată".

— „Ei bine, copila mea, viitorul tău soț este

Postelnicul Andronache Tuzluc".

— „Ah! taci, tată; nu-mi mai spune acest nume sau de nu, mă vei vedeà moartă dinnaintea ta. Spune-mi, te rog, ce ţi-am greşit de voieşti să mă faci nenorocită pentru totdeauna? Oare fiii boierilor pământeni s'au stins din ţară? Nu mai găseşti pe nimeni decât pe acel fanariot nesuferit?"

Ura Mariei asupra Grecului parvenit mulţumì foarte mult pe bătrân, carele voind să se încredinţeze mai bine despre aceasta, se prefăcù că nu observase simţimântul de reprobare şi de ură al nobilei copile.

— „Aşa dară, tu urăşti pe Postelnicul", — adaose el; — „şi de unde-ţi vine această ură, fata mea?"

— „Ura cea neîmpăcată ce am asupra acestui ticălos îmi vine mai mult din prevedere".

— „Poate că te înşeli, fata mea".

— „Nu, tată, nicidecum. Un om care acum doitrei ani nu erà decât un ticălos ciohodar, ce tremurà de frig dinnaintea scării caselor noastre, iar acum înnoată în atlasuri, catifele şi samùri, nu poate fi decât un nemernic. Aceasta mi-o zice cugetul şi o cunosc chiar din vorbirile domnieitale cu Serdarul D... Nu eşti Domnia-ta acela care ziceai Serdarului că acest fanariot n'a dobândit nimic dela stăpânul său, decât prin slujbele mârşave şi umilitoare ce a săvârşit Domniţei Ralu şi beizadelei? Dar bine, tată, cum voeşti acum să uneşti pe unica ta copilă cu acel ciocoi mârşav, care a venit aici, la noi, cu toate desfrânările şi hoţiile din Fanarul lui, care fură şi despoaie pe lume ziua în amiaza mare şi ale cărui mâini păstrează încă mirosul nesuferit al curelelor butcei lui Caragea. Mai bine mă voi îngropà de vie într'o mânăstire şi-mi voi plânge în singurătate neno-

rocirile mele, decât să primesc a fi soţia celui mai necinstit din ciocoii lui Caragea".

Bătrânul boier, auzind aceste cuvinte pronunţate de Maria cu atâta ură şi dispreţ, tresăltă de bucurie; apoi privind pe juna copilă cu un aier plin de dulceaţă, îi zise:

— „Vino în braţele mele, copilă, vrednică de sângele moşilor şi strămoşilor noştri. De astăzi înnainte nu ai a te teme de nimic; neîmpăcata ură ce ai asupra acelui grec mârşav îmi dă inimă de ajuns ca să mă împotrivesc poruncilor şi înfricoşărilor lui Caragea. Mângâie-te, fata mea, şi nădăjdueşte în dragostea ce are părintele tău pentru tine".

A doua zi, pe la nouă ore ale dimineţei, trăsura sta la scară aşteptând pe bătrânul boier, ca să intre într'însa; nu trecu mult timp şi venerabilul bătrân apăru în pridvorul caselor sale, îmbrăcat cu *anteriu* de atlas vişiniu, încins cu şal de Ţarigrad, cu *biniş* 53) de postav albastru închis, încălţat cu *meşi* şi *papuşi* de saftian galben; la brâu cu un *hanger* de aur, iar în cap cu un gugiuman (căciulă) de samùr cu fundul roşu. După dânsul veneà fie-sa cu oamenii şi femeile casei, dintre cari un june ca de douăzeci de ani, îmbrăcat cu anteriu de *maniţă* 54), cu giubea de *pambriu*, lungă până la pământ şi legat la cap cu un *taclit* 55) cadrilat, ieşì înainte şi coborând scara cu mare grabă, deschise uşa caretei, iar după ce intră boierul într'însa, se suì în coadă zicând vizitiului: „La curtea domnească!"

Două lovituri de biciu lăsate cu *marafet* pe spatele armăsarilor fură de ajuns ca să pună trăsura

---

53. Haină boerească de paradă.
54. Un fel de stofă pentru anterie.
55. Cingătoare de stofă vărgată.

în mişcare şi să o pornească pe calea curţii principelui Caragea.

Ne oprim puţin din această naraţiune ca să dăm cititorilor noştri o ideie repede despre locul unde se află palatul domnesc pe acei timpi şi despre forma arhitectonică şi alte amănunte originale ale acestui locaş în care domneà moliciunea amestecată cu umilirea şi cu depravaţiunea. Pe spaţiul de pământ ce se coprinde astăzi între casele lui Resch giuvaergiul şi vechia sală a lui Momolu, erà clădită pe timpul lui Caragea noua reşedinţă domnească, ce înlocuise pe cea veche din dealul Spirei, arsă la 1813.
Poziţiunea topografică a acestui palat erà astfel: pe locul unde se află astăzi casele lui Bossel, erà clădit palatul domnesc, compus dintr'un şir de case cu două rânduri, ce începeau din uliţa Mogoşoaiei[56]) şi se terminau dinnaintea caselor generalului Herăscu, pe uliţa numită a Şcoalei. Arhitectura acestui palat erà vagă şi nedeterminată; erà o zidire sau o grămădire de material în care se vedeau mai multe ordine de architectură, imitate în ceea ce au ele mai grosolan şi mai neregulat. Faţada ce priveà către Podul Mogoşoaiei, aveà un balcon în formă de chioşc turcesc, mobilat cu divanuri şi laviţe tapeţate cu catifea roşie, în care veneà adesea principele, de-şi luà cafeaua şi ciubucul privind pe trecători. Pe partea despre Momolu erà un şir de odăi în formă de chilii călugăreşti, în cari şedeau *idicliii* [57]), *neferii*[58]) şi *iciolanii*[59]) domneşti. Fundul curţii, sau partea despre Herăscu, erà con-

56. Azi Calea Victoriei.
57. Servitorii dela Curte.
58. Oşteni.
59. Pajii.

sacrat grajdurilor unde se ţineau armăsarii de Misir[60] şi Arabia, cu cari se serveà Domnitorul la solemnităţi şi în preumblările sale, iar în faţa Podului Mogoşoaiei, pe o lungime aproape de o sută stânjeni, erà un zid simplu care închidea în întregul său marele pătrat ce compuneà reşedinţa, şi o poartă mare numită *Paşa Capusi*, ce serveà de intrare principală.

Curtea domnească, pe timpul acela, se deosebeà cu totul de curţile domnitorilor din zilele noastre. Atunci ea înfăţişà un centru unde se adunà tot ce aveà Bucureştii mai inteligent, dar mai leneş şi mai depravat. Palatul erà plin de boieri şi de *calemgii* de tot felul, dintre cari fanarioţii se deosibeau prin cochetăria umbletului lor, prin desele complimente şi temenele ce făceau în dreapta şi în stânga, — iar mai cu seamă prin eleganţa vestmintelor tăiate după ultima modă venită din Fanar. Interiorul curţii prezintà vederii o panoramă foarte curioasă şi variată: în mijloc stau înşirate carètele şi butcile boerilor; mai încolo, vizitii lui Vodă preumblau armăsarii îmbrăcaţi cu *cioltare*[61]) cusute cu sârmă de aur; dinaintea unui rând de odăi numai cu un rând, *tufekcii*[62]), *arnăuţii* şi *satâraşii* îşi curăţau armele şuierând printre dinţi câte o arie albaneză. Inăuntru şi afară de poartă, o adunătură de popor din clasele de jos căscà gura la învârtelile şi strâmbăturile *pehlivanilor* şi ale *măscăricilor* domneşti. Simigii cu tablalele lor sferice puse pe cap şi cu tripodele de lemn la subţioară, împreună cu bragagii şi salepgii[63]) arnăuţi, făceau

60. Egipt.
61. Pături.
62. Armurieri; oşteni lefegii în garda domnească.
63. Vânzători de *salep*: o băutură uşoară, preparată din făina unor orchidee, cu miere şi apă.

contrast cu alunarii şi cu vânzătorii de şerbet din Fanar, cari purtau pe cap fesuri mici cu funde stufoase de ibrişim şi cămăşi de borangic subţiri, care lăsau să se vază pe piepturile şi pe braţele lor goale, figuri simbolice încrustate precum obicinuiau Ienicerii. In fundul curţii se vedeau diferite grupe de *masalagii*[64]) şi pungaşi; unii jucau nuci; alţii *iasîc* şi *tura*[65]); alţii iarăşi jucau la *o para cinci* şi tos pe despuiate. Aceşti tâlhari, în mare parte fanarioţi, scăpaţi din închisorile Stambulului, jefuiau cu deplină libertate în curtea domnească pe oamenii cei fără experienţă şi creduli.

Pe când se petreceau aceste variate scene în curtea lui Vodă Caragea, butca Marelui Ban intră cu paşi gravi şi maiestuoşi[66]). Poporul salută din toate părţile pe venerabilul bătrân, iar el le răspundeà printr'un surâs dulce puindu-şi mâna dreaptă la barbă şi la frunte.

Ajungând la scara palatului, feciorul deschise uşa butcei şi ajută bătrânului să se coboare; apoi îl urmărì pe scară până la perdeaua sălii de primire. Acolo, boierul se opri puţin, iar feciorul îi trase cismele cele galbene de saftian şi scoţând dela brâu o pereche de papuci îi puse în picioare; îi netezì puţin şi *binişul*, pe spate, şi apoi se trase la o parte cu respect.

Erà în acea zi primire mare la curte: *logofătul de obiceiuri* îngrijise despre toate; sala tronului erà împodobită cu o sofa pentru Prinţul şi laviţe pentru boieri. Cafegiii, ciubuciii şi alţi slujbaşi ai palatului, îmbrăcaţi cu vesminte orientale de o eleganţă plăcută vederii, aşteptau cu nerăbdare ordinul marelui Cămăraş, ca să dea probe de

---

64. Purtători de torţe (de răşină).
65. Un fel de joc cu gologani, cum ar fi «rişca» de astăzi.
66. Autorul a vrut să înţeleagă, desigur, paşii cailor (nu ai butcei).

dexteritatea ce aveau în meseriile lor.

Jos, în curte, erau aşezate două bande de muzică instrumentală, una se compuneà de *tumbelehiuri* [67]), tobe mari şi *meterhanele* [68]); iar cealaltă de douăsprezece tobe, sunate de *fustaşi* [69]) români, ale cărora vestminte de postav verde cu *ciaprazuri* [70]) albe şi căciuli de oaie cu fundurile roşii, făceau un contrast foarte curios cu *binişele* de postav roşu şi *cialmalele* [71]) cele rotunde şi pline de semeţie ale artiştilor musulmani.

Cum intră Banul în sală, un slujitor strigă cu glas puternic: „Marele Ban C..." Bătrânul boier înaintă câţiva paşi; apoi se oprì în loc şi salută pe toţi boierii, iar după aceea merse cu paşi statornici şi maiestoşi până la treptele tronului, privì pe Domnitor cu un ochiu în care cel mai mare fizionomist n'ar fi putut să descopere nici linguşire, nici servilism, ci numai ură şi dispreţ, acoperite cu vălul indiferenţei, apoi după ce făcù un compliment oriental, sărută mâna asupritorului, cu neplăcere destul de învederată.

Caragea erà destul de fin ca să nu-i scape din vedere aversiunea ce aveà Banul către dânsul; cu toate acestea, îi întinse mâna cu un zâmbet, care ar fi amăgit pe orice om nededat cu fineţea fanariotică; dar bătrânul stâlp al ţării văzuse şi

---

67. *Tumbelehiul* este un fel de timpan şi se întrebuinţa foarte mult în vechime la muzicile otomane. Sunt mai multe maniere de a suna cu acest instrument, dar cea mai obicinuită la noi în timpii domnilor greci era aceasta: fiecare artist avea două tumbelehiuri, unul acordat în *sol*, iar celălalt în *do*, chee de bas, pe cari le lovea cu ciocanul după oarecari reguli şi forma un acompaniament melodiilor puse în executare. (N. A.).

68. *Meterhaneaua* este un fel de *Haut-bois* imperfect, cu sunetul foarte ascuţit şi ţipător. Acest instrument asemănat foarte cu anticul *shialumo* al Celţilor, era foarte întrebuinţat în muzicile otomane pentru executarea melodiilor. (N. A.).

69. Lăncieri.

70. Ciucuri.

71. Turbane.

pătise în viața lui foarte multe. El sărută mâna fanariotului și făcând câțiva pași înapoi se duse de-și ocupă locul cuvenit demnității sale.

In fine, ceremonialul sărutării de mână se săvârșì; toți boierii părăsiră sala, afară numai de Banul C... și Postelnicul Andronache, cari rămaseră în urma tutulor.

Pe când se urmà însă ieșirea boierilor din sală, Caragea se retrăsese în altă cameră, dar în momentul când cei doi boieri se găteau și ei să se ducă pe la casele lor, una din ușile laterale se deschise și apărând principele, zise: — „Arhon Bane, treci în odaia grămăticiei, că am să-ți vorbesc".

Banul se supuse ordinului, iar Postelnicul Andronache, după ce făcù lui Caragea un compliment adânc și plin de lingușire, părăsì sala cu inima coprinsă de bucurie.

CAPITOLUL III

Românul și Fanariotul

Erà mai mult de o oră de când Banul aștepta în camera grămăticiei venirea Domnitorului. In timpul acela nenorocitul bătrân, rămâind singur, începu a se gândì la toate nenorocirile ce apăsau țara; uneori i se ridicà sângele în față și deveneà teribil, iar alteori se concentra în inimă și devenea palid ca un mort. In aceste momente dureroase, el zicea în sine, oftând din adâncul inimii: „Doamne! de ce ne-ai părăsit? Pentruce ne-ai dat în mâinile acestor oameni nelegiuiți, cari ne omoară și sufletele și trupurile prin intrigile, tirania și scandalele lor? Până când vei suferì ca acești mârșavi să batjocorească biată țara noastră, pe care ai împodobit-o cu toate darurile

dumnezeieştei tale iubiri? Scoală-te, Doamne! A-pucă în mâini trăznetele mâniei tale şi stârpeşte în sfârşit aceste fiare nesăţioase!"

Pe când bătrânul se aflà cufundat în aceste re-flecţiuni triste şi dureroase, uşa secretăriei se deschise şi intră înăuntru principele Caragea.

După ce Fanariotul şi Românul schimbară în-tre dânşii câteva complimente de convenienţă, se puseră amândoi pe un divan, se priviră câ-teva momente unul pe altul, apoi princepele Ca-ragea zise:

— „Imi pari cam neliniştit, Arhon Bane. Ce ai?"

— „N'am nimic, Măria Ta".

— „Aş fi dorit să fie precum zici; dar ochii tăi turburaţi şi faţa-ţi pălită mă fac să crez că în sufletul tău se petrece ceva neobicinuit".

— „Te amăgeşti, Măria Ta. Toată această tur-burare îmi vine dintr'o durere de cap de care sufer".

— „Imi place să te crez, şi ca să te ajut a ieşi dintr'această tristă stare, am să-ţi spun un ce nou, care te va înveselì".

— „Şi eu, ca o slugă plecată a Inălţimii Tale, voiu ascultà cu cea mai mare băgare de seamă".

— „Postelnicul Andronache mi-a descoperit amorul ce de mult timp nutreşte pentru fiica ta şi m'a rugat să ţi-o cer de soţie pentru dânsul; mi-a spus iarăşi că ţi-a cerut-o d'a dreptul şi n'ai voit să-l asculţi. Este oare adevărat?"

— „Unul din obiceiurile mele, bune sau rele, este a spune adevărul: nu voi, Măria Ta, să amă-gesc pe nimeni şi cu atât mai puţin pe stăpânul meu. Postelnicul Andronache mi-a vorbit despre fiică-mea, şi nu m'am împotrivit; decât l-am făcut să înţeleagă că nu-i voiu da-o de soţie fără în-voirea ei".

— „Şi ea nu-l voieşte, nu este aşa?"
— „Tocmai aşa precum zici, Măria Ta".
— „Ei bine, Arhon Bane", zise Caragea cu un zâmbet plin de răutate şi de dispreţ, „acum viu eu de ţi-o cer, şi cată să mi-o dai".
— „Iţi dau viaţa, îţi dau tot ce am după sufletul meu, iar pe dânsa, nu".
— „Nu?"
— „Nu, Măria Ta!!"
— „Acum înţeleg mai bine turburarea ta de adineaori; eşti şi tu din *taraful* boierilor răsvrătiţi [72]. Nu te jucà, însă; nu cutezà a te pune cu mine; tremură de răzbunarea mea. Ai uitat oare că Padişahul mi-a dat sabie şi topuz, ca să vă sfărâm oasele când vă veţi răsvrătì?"
— „Ştiu prea bine, Măria Ta; dar eu nu sunt răsvrătitor, ci un sărman părinte care-şi apără pe unica sa fiică".
— „Şi care este nenorocirea de care voieşti a o apără?"
— „Este aceea de a o vedeà în braţele unui ciocoi mârşav, care şi-a început mesea de la lingător de talere şi, mergând din mârşăvie în mârşăvie, a ajuns astăzi biciul oamenilor cinstiţi şi al ţării întregi. Da, Măria Ta, porunceşte mai bine să-mi taie capul, sau *surghiuneşte-mă* ca pe atâţi alţi boieri pământeni ai ţării, iar nu cere dela mine să dau de bună voie pe fiică-mea în mâna acelui neomenos, care pradă pe văduvă şi pe sărac fără cea mai mică mustrare de cuget".
Caragea, cu toată furia de care erà stăpânit, nu răspunse nimic la toate înfruntările ce aruncà bătrânul cu atâta aprindere şi curagiu asupra

---

72. Caragea bănuind că boierii complotează în contra sa, exilă pe vornicul Constantin Bălăceanu şi pe logofătul Grigore Ghica, iar mai în urmă, chiar pe Banul Constantin Filipescu, care după aceea şi muri. (Fotino, *Istoria*, pag. 566—567). (N. A.).

favoritului său; el erà om politic şi nu voià să mai alarmeze din nou poporul în contra sa, prin surghiunirea cutezătorului boier. Motivul ce-l îndemnà şi mai mult la prudenţă erau ştirile cele rele ce primeà pe toată ziua dela Constantinopol. Astfel dar, îşi ascunse mânia cu fineţea aceia proprie Fanarioţilor şi luând deodată un aier mai vesel, zise:

— „Dacă toate câte-mi spuseşi despre Postelnicul vor fi adevărate, cată să-ţi mărturisesc că ai dreptate să-l urăşti atât de mult".

— „Tot ce am spus Măriei Tale este adevărat".

— „Ai dovezi?"

— „Aici nu încape dovezi. Ia-i *husmetul*[73]) din mână şi vei vedeà cum va venì ţara întreagă cu jelbi împotriva lui".

— „Voiu asculta bunele sfaturi ce-mi dai; îl voi depărtà dela curte şi voi trimite oameni domneşti să cerceteze şi să despăgubească pe săracii jefuiţi de dânsul. Iar tu, ca un boier credincios ce eşti, de astăzi înainte n'ai a te teme de nimic".

Bătrânul părăsì Curtea Domnească şi se îndreptă către casa sa. Dar pe când butca sa treceà pe uliţa Şelarilor, el întâlnì pe Postelnicul Andronache Tuzluc care, salutându-l până la pământ, luă drumul către palatul princiar, ca să afle rezultatul stratagemei sale.

CAPITOLUL IV

Kera Duduca

Trecuse două luni dela întrevorbirea dintre principele Caragea şi Banul C... fără ca secretul ei să poată fi cunoscut curtezanilor şi boierilor. Toţi se întrebau despre acest secret, căci pe

73. Slujba, funcţiunea.

timpul acela, ca şi totdeauna, secretele de cabinet interesau pe toţi şi erau comentate de curtezani în toate modurile; chiar postelnicul Andronache, favoritul lui Caragea, când erà întrebat în această cauză, răspundeà evasiv şi mai mult prin gesturi.

Se observase însă, o mare schimbare în felul de viaţă al Postelnicului; casa lui, care înainte de acest eveniment erà frecventată numai de oameni ce veneau să implore vreo favoare dela dânsul, devenise în urmă o casă publică, în care intrau cei mai desfrânaţi juni fanarioţi şi români. Mesele şi seratele ce dădeà fanariotul, apropiau în splendoare şi în bogăţie pe ale lui Caragea, stăpânul său.

Cine s'a dedat cât de puţin cu plăcerile vieţii destrămate, cunoaşte prea bine, că femeia joacă rolul cel mai principal într'însa; ea singură, prin fatalul ei dar fermecătoresc, poate să arunce un văl de poezie asupra acelor plăceri mincinoase, cari duc pe nesimţite pe biata junime la sărăcie, la veştejire, la despoiare şi, de multe ori, chiar la o moarte prematură.

Postelnicul Andronache se aruncă în braţele desfrânării cu o furie nedescriptibilă; un fel de pornire furioasă şi nesocotită îl făceà să caute pretutindeni, nu inimi de iubit, ci victime ale plăcerilor sale, atrase în laţuri prin ipocrizie şi prin minciuni.

Dar natura a pus amorul în inima fiecărui om. Această pasiune cerească sau infernală, care uneori ne înnalţă, iar alte ori ne degradează, nu poate să se manifeste cu tărie decât numai pentru un obiect oarecare. Muzica, poezia, pictura, architectura şi în fine tot ce este frumos în natură plac mai mult sau mai puţin fiecărui om; el, însă nu poate să se declare cu statornicie decât

pentru una din aceste arte, şi numai pentru dânsa va aveà o afecţiune durabilă. Tot asemenea se urmează şi cu pasiunile amoroase: ochiul nostru este lacom, dorinţele se manifestă în noi abia ce zărim o jună femeie plăcută; dar acest neastâmpăr nu este amorul, ci o furie, un delir momentan; căci pe dată ce dorinţa care ne-a aprins imaginaţiunea se află împlinită, ne liniştim şi, mai adesea, căutăm mijloace ca să ne desfacem de obiectul ce o aprinsese. Amorul cel adevărat, care face să palpiteze inima şi înalţă spiritul, nu-l putem da decât unei fiinţe pe care şi-o alege inima noastră.

Fanariotul, deşì depravat până la extremitate, posedà însă o scânteie de amor în inima sa, şi aceasta îl făceà nefericit chiar în mijlocul celor mai mari veselii.

Intr'o seară, el se întorceà dela Cotroceni, unde fusese trimis de stăpânul său, ca să dea nişte scrisori vizirale unui *Deli-Başă*[74]), trimis într'adins de sultan, ca să omoare pe Rami-Paşa, ce se întorceà atunci din Rusia[75]).

Orele nopţii erau înaintate; pe cer se aflau o mulţime de nori mici, cari împinşi de vânt, aci acopereau luna şi făceau să cadă pe faţa pământului un întuneric adânc, aci iarăşi se despărţeau şi formau o mulţime de grupe cari, luminate de palida lumină a lunei, prezintau privirii o panoramă fantastică şi răpitoare.

In momentele acestea, postelnicul Andronache

---

74. Căpitan de delii (călăreţi).

75. Rami-Paşa luase mare parte la revoluţiunea Ianicerilor în contra lui Mustafa Bairactar, şi fugise în Rusia, ca să-şi scape viaţa. Sultanul Mahmud, cunoscând meritele acestui paşă şi relele ce putea să-i pricinuiască existenţa lui în Petersburg, îi scrise de mai multe ori să se întoarcă în Constantinopole şi înduplecându-l, îl omorî împrejurul Bucureştilor, tocmai când se pregătea să intre în acest oraş. (N. A.).

treceà pe ulița Isvorului, călare pe un armăsar arăbesc și însoțit de patru tufeccii; dar pe când cugetarea și privirea lui erau absorbite de frumoasa panoramă a cerului, o voce încântătoare străbătù auzul său; el se oprì din cale și ascultă cu mare atențiune frumosul cântec fanariotic ce începe cu cuvintele acestea:

„Ρίψον, φῶςμου, νεῦμα ἱλαρόν“ 76)

a căruia melodie plină de pasiune fiind cântată cu multă artă, produse în inima lui un efect extraordinar.

Incântat de exclamațiile amoroase de care este plină această cantilenă, se apropie de ferestrele casei din care ieșiau suavele accente și văzù cu destulă surpriză o femeie jună ca de douăzeci de ani, foarte frumoasă, șezând răsturnată pe un divan de mătase și cu părul ei cel negru unduland în neorânduială. Cămașa de *borangic*, singurul veștmânt ce acopereà trupul ei, erà atât de transparentă în cât lăsà să se vază un piept mai alb decât marmora, o talie de nimfă. Ea ținea în mână o tambură 77) cu care se acompaniià. Ochii ei cei negri și plini de văpaie amoroasă, absorbiți acum în arzătoarele visări ce deșteptau în inima ei dulcile accente ale melodiei, păreau că cereau o dulce mângâiere la chinurile ce ea suferea.

Cântul începu să devie din ce în ce mai slab; tambura îi căzù din mâini și frumoasa jună adormì într'o poză atât de răpitoare, încât ar fi putut să piarză mințile celui mai stoic dintre filozofi.

Grecul se deșteptă din letargie și, după ce

---

76. «Aruncă-mi, iubitul meu, o privire dulce»..
77. Mandolină.

luă seama bine la poziţiunea localităţii, se îndreptă către Curtea Domnească, dete socoteală de misiunea sa şi întorcându-se acasă, la dânsul, petrecu toată noaptea gândindu-se la frumoasa femeie ce-l încântase.

A doua zi se sculă foarte de dimineaţă şi se coborî în grădină, ca să-şi răcorească pieptul de flacăra ce-l ardea; dar, pe când se plimbà cu paşi repezi şi cufundat în gânduri, el zărì pe unul din oamenii curţii sale şi îl chemă la sine. Sluga, după câteva salutări adânci, se puse dinaintea stăpânului său cu mâinile la piept şi înfipt în pământ întocmai ca o statuie.

Postelnicul îl privi cu atenţiune; apoi, după ce se mai gândì puţin, zise:

— „Ioane, am să te întreb ceva".

— „Porunceşte, prea milostive cucoane, şi sunt gata a răspunde".

— „Cunoşti tu mahalaua Isvorului?"

— „O cunosc".

— „Bine?"

— „Foarte bine!"

— „Dar pe ipochimenile[78]) ce locuesc într'însa?"

— „Pe toţi, milostive cucoane, până la cârciumari şi băcani".

— „Dacă este aşa, spune-mi care este cea mai frumoasă cucoană din acea mahala?"

— „Sunt mai multe, milostivul meu stăpân".

— „Asta se înţelege, dar eu voi să-mi spui care este cea mai frumoasă din toate?"

— „Este cucoana Duduca, fiica lui Mihale *Ciohodaru*".

— „Şi unde locueşte această frumoasă cucoană?"

78. Persoanele.

— „Ea locueşte împreună cu tată-său în nişte case boiereşti, peste drum de biserica Isvorului".

— „Casa are două ferestre cu *cafaz*[79]) în fața uliței, nu este aşa?"

— „Intocmai precum ziceți".

— „Ia spune-mi acum ceva semne despre boiul[80]) şi frumusețea ei".

— „Este frumoasă ca o zână; înaltă şi subțirică; fața o are mai albă decât zăpada; obrajii îi sunt rumeni ca două mere domneşti; are ochii mari şi negri ca murele; sprâncene negre şi îmbinate; buzele ei sunt ca mărgeanul, iar dinții albi ca fildeşul; şi peste toate aceste daruri fireşti, cântă din gură şi din tambură întocmai ca o *Hanâmă*[81]) de Sarai".

— „Bravo, Ioane, *aferim!* Ai răspuns tocmai după dorința mea. Acum, dacă voieşti să te arăți slugă credincioasă, să faci cum vei şti ca să mi-o dai în mână, şi eu îți voi răsplătì osteneala cu cincizeci de *mahmudele"*[82]).

— „Să trăieşti, milostive cucoane, întru mulți ani!"

Şi deodată cu vorba, sărută mâna stăpânului şi se depărtă.

Puțin după aceasta, Postelnicul devenì posesor al acestei rare frumuseți şi începù să petreacă o viață plină de dulceață în brațele amantei sale.

Să lăsăm deocamdată pe fanariotul nostru adormit pe pieptul odaliscei[83]) sale; să nu-i răpim această fericire iluzorie, căci el peste puțin o să se deştepte într'o lume reală, plină de amăgiri

79. Jaluzele.
80. Infățişarea.
81. Doamnă nobilă turcă.
82. Monetă turcească, de aur.
83. Femee din haremul Sultanului.

şi mizerii; iar până atunci, noi să dăm cititorilor noştri o ideie despre cocheta şi ambiţioasa greacă.

Această Veneră orientală, ieşită din rămăşiţele spulberate ale populaţiunii grece din Fanar, precum odinioară strămoaşa sa zeiască ieşise din spumele vânturate ale mării, aveà o frumuseţe perfectă, o inteligenţă vie şi un spirit fin şi iscusit. Viaţa cea plină de răsfăţări părinteşti, ce petrecuse din primii ani ai copilăriei sale şi lipsa de educaţie, făcuse să se desvelească într'însa o mulţime de dorinţi nepotrivite cu poziţiunea ei socială. Iubeà luxul cu deosebire; îi plăceà foarte mult viaţa sgomotoasă; în fine, toată fericirea ei sta în împlinirea fără întârziere a celor mai mici şi extravagante capriţii.

Ajungând în floarea juneţei, ea devenise un magnet, care trăgeà spre sine toate privirile şi toate dorinţele tinerilor din Bucureşti. Nu erà seară lăsată de Dumnezeu, în care să nu se cânte sub ferestrele ei cele mai plăcute serenade. Poeţii timpului secase nesfârşitele comori ale închipuirii lor fără ca odele, elegiile şi *acrostichidele*[84]) lor să găsească în inima vanitoasei femei altceva decât o stâncă de granit de care se sfărâmau poeticele lor silinţe, fără să producă cel mai mic efect.

Un singur june izbutì să înmoaie inima ei de piatră, dar nu cu *stihuri*, nici cu cântări, ci numai pentru că erà fiul domnitorului depe atunci. Acest nou Paris[85]) care a făcut pe mai multe Elene din Bucureşti să-şi lase pe Menelaii lor cu buzele umflate, îndată ce văzù din întâmplare

---

84. Acrostih.

85. Intre conchistele amoroase ale acestui frumos Baizadea, dăm aci una care a făcut mare sgomot în societate. Acest june se inamorase cu o cocoană de cele mari şi orbit de această pasiune se ducea mai în toate zilele, şi încă de două ori pe zi, de a o vizita. Soţul ace-

pe juna greacă, îi aruncă o domnească privire de *bazilisc*[86]), care o făcù să cadă ameţită la picioarele sale. Amorul acesta nu avù decât durata unui vis frumos, dar efemer, căci Beizadeaua, după ce-şi îndestulă capriciul său de un moment, părăsì pe juna fanariotă, lăsându-i chinurile unui prim amor ce o amăgise şi dorul nestins al viselor de aur ce o desmierdase în trecut.

Iată starea morală în care se aflà Duduca, în seara aceea, când o văzu pentru prima oară Postelnicul şi se înebunì de dânsa.

Amorul cel înfocat al Postelnicului, poziţiunea strălucită ce aveà el, la Curte, şi cheltuelile cele mari ce făceà pentru împlinirea dorinţelor acestei vanitoase femei, fură de ajuns ca s'o facă să uite pe Beizadea.

Ea trăià acum o viaţă foarte dulce şi plăcută. Diamantele şi rubinele, ştofele de mătase ţesute cu aur, şalurile de Persia, slugile, trăsurile, armăsarii şi orice poate dorì o femeie, ea le aveà toate pe dată ce-şi arătà dorinţa.

In primele luni ale acestei legături, sufletul Duducăi nu fu turburat de nici o pasiune contrarie amantului său, dar aceasta nu ţinù mult timp. Inima femeii, chiar de se poate ameţì uneori de ambiţioase aspiraţiuni la mărire, la bogăţie şi la

---

lei cucoane, nemai putând suferi dezonoarea, luă deciziunea extremă de a omorî pe infamul amăgitor al consoartei sale. Astfel dar, după ce luă toate precauţiunile necesare, se ascunse într'una din odăile casei sale şi îl surprinse. Baizadeaua, uitând tot prestigiul puterii sale, sări pe fereastră şi numai astfel se putu apăra de lovitura a două gloanţe îndreptate asupră-i. Principele Caragea află despre această întâmplare, dar nu luă nici o măsură în contra cutezătorului, carele, după ce goni pe femeia ce-l dezonorase, plecă la moşie şi, pus în fruntea unei legiuni de arnăuţi armaţi, aştepta cu nepăsare răzbunarea Domnului Caragea.

Există şi o baladă în care se explică foarte bine acest eveniment, dar expresiunile obscene ce se cuprind într'insa ne opresc de a o publica. (N. A.).

86. Şarpe fabulos a cărui privire cauză moartea.

alte vanităţi atât de plăcute sexului femeiesc, dar ea se deşteaptă apoi cu pasiuni mai tari, mai neînfrânate. Astfel se întâmplă şi cu frumoasa noastră eroină.

Natura a făcut din inima femeii o carte scrisă cu litere cabalistice, pe care înamoraţii, în vanitatea şi egoismul lor, cred că o citesc şi o înţeleg; în realitate însă sunt foarte puţini aceia cari pot zice cu drept cuvânt că au descifrat acele ieroglife dela cari atârnă mai adesea fericirea şi nenorocirea oamenilor; şi aceşti favoriţi ai soartei nu sunt totdeauna cei nobili şi avuţi, nici cei frumoşi sau cu spirit, ci uneori cu totul din contră, căci amorul este o fiinţă curioasă; s'a zis că e orb; se poate. Dar şi dacă vede, trebue să mărturisim că foarte mult îi plac lucrurile bizare.

Postelnicul Andronache credeà că descifrase logogriful din inima greciei, dar se amăgeà, sărmanul, căci meritul acesta erà pentru moment rezervat unui june obscur, ce abia pusese piciorul pe prima treaptă a ierarhiei boiereşti.

Locuinţa în care fanariotul pusese pe amanta sa, erà situată în strada Caliţii, care pe timpii aceia devenise foburgul favorit al nobleţei şi al amploiaţilor de toate gradele.

Juna greacă simţeà o plăcere din cele mai mari a privì după fereastră pe toţi trecătorii, dela *Veliţii boieri*[87]) cu bărbile albe şi cu căciuli de samùr, până la *Calemgii* şi *Iamacii*[88]) cei cu *işlice*[89]), în patru colţuri şi raşi pe cap chinezeşte.

Un june din aceştia, care sub costumul său ridi-

---

87. Boeri mari.
88. Logofeţel al Divanului domnesc.
89. Căciuli.

col ascundeà o figură cât se poate de plăcută, văzù pe greaca noastră şi înamoră de dânsa.

Tânărul *calemgiu* începù să treacă noaptea pe la ferestrele femeii ce-l încântase şi să-i facă serenade, acompaniate de oftări amoroase, cari erau în stare să topească de compătimire inima chiar a statuelor de marmoră.

Juna greacă nu lăsă pe calemgiu să ofteze mult timp, ci se învoì cu plăcere a da gratis fericirea ce o vindeà foarte scump Postelnicului.

Trebue să adăogăm însă, că calemgiul erà foarte înfocat şi nesocotit în amorul său. Aceste două calităţi, funeste amorurilor clandestine, făcură pe înamoraţi să cânte, să joace şi să se expună în tot chipul, fără de a se gândì că pot fi observaţi. Cu toate acestea, ei se înşelau; sgomotul serenadelor şi sărbătorilor deşteptă atenţiunea vecinilor şi vestea merse până la Postelnicul. Inima acestuia se aprinse de gelozie şi văzând că acea pasiune culpabilă, în loc de a se înfrânà, creşteà mereu, el venì într'o seară furios şi, intrând în camera amantei sale, şezu pe divan fără măcar să o salute.

Greaca pricepu foarte bine de unde veneà agitaţiunea şi neobişnuita purtare a amantului ei, dar, voind a se încredinţà şi mai bine, se prefăcù că n'a observat nimic şi luând un aer nevinovat şi plin de graţie, îl strânse în braţe şi-l sărută pe frunte.

Acest falş sărutat irită şi mai mult pe amantul amăgit; el o respinse din braţele sale cu furie; ea se prefăcu că plânge, dar văzând că nici prin mijlocul acesta nu poate face pe amantul ei a se explicà, căzù în genunchi dinaintea lui şi cu ochii înmuiaţi în lacrimi mincinoase îi zise:

— „Ce ai, cucoane Andronache, de eşti atât de supărat pe mine? Spune ce ţi-am greşit?"

— „Mă întrebi, nemulţumitoareo, ce mi-ai greşit?... Şi ce greşală mai mare puteai face decât aceea de a mă necinstì pe mine, Postelnicul Andronache Tuzluc, favoritul lui Vodă, pentru un calic de *calemgiu*? Pe mine, care te-am scos din trenţe şi te-am făcut cucoană mare?..."

— „Eu te-am necinstit!... Ţi-am călcat cinstea?"

— „Da!... M'ai necinstit; toată lumea ştie acea mârşavă faptă".

— „Să n'am parte de viaţa mea, să nu-mi ajute Maica Domnului, dacă îţi voi fi călcat cinstea!"

Şi de odată cu aceste fraze, se repezì cu o desperare prefăcută şi luând imaginea Maicei Domnului o sărută cu multă devoţiune, ca să atesteze inocenţa ei.

— „Să părăseşti casa mea, muiere prefăcută; să te duci la calicul de calemgiu, auzit-ai tu?... mâine dimineaţă să nu te mai găsesc aici, că te voi omorî!"

N'apucă să sfârşească bine aceste cuvinte ameninţătoare şi vicleana amantă dete un chiot şi căzu jos leşinată.

Postelnicul, luând de adevărat acest leşin, pierdu furia de mai înainte şi printr'un salt repede o luă în braţe şi o puse pe divan; apoi chemă slugile şi-i dete ajutorul necesar.

Iscusita femee rămase în această stare de letargie prefăcută, până când văzù pe Postelnicul plângând ca un copil şi cerându-i iertare că a bănuit un moment virtutea ei; apoi se prefăcù că se deşteaptă din leşin şi prin această ingenioasă manevră, nepoata Evei izbutì a mâncà din pomul vieţii, fără de a pierde raiul ca străbuna sa.

CAPITOLUL V

Educaţiunea ciocoiului

Lectorii noştri cunosc foarte bine agitaţiunea în care am lăsat pe Păturică în primul capitol al acestei scrieri; ştiu asemenea ambiţioasele lui visuri şi marea sete de bani şi mărire ce îl munceau. Este datoria noastră acum să le spunem mijloacele întrebuinţate de dânsul pentru realizarea acestor aspiraţiuni.

Când acest şarpe veninos călcà pragul casei fanariotului, el intrà în al douăzecişidoilea an al vieţii sale. Educaţiunea lui intelectuală se compuneà din citire şi scriere în limba românească şi oarecari începuturi slabe din limba greacă modernă; ştià să facă jălbi cu pilde din scriptură, *pitace*[90]), *volnicii*[91]), *catastişe de lude*[92]) şi alte forme cancelarice obişnuite în timpii aceia; mai ştià, şi încă foarte bine, să tortureze pe nenorociţii ţărani, puindu-le ouă fierbinţi la subţiori şi dându-le fum de ardei la nas, ca să le ia cea mai din urmă parà din pungă.

Dar aceste talenturi nu-i mai şerveau nimic în noua sa carieră; el cătà să se instrueze în ipocrizie şi intrigă, şi aceste două mari mijloace de parvenire nu se desvoltează, nici se pot perfecţiona decât prin învăţătură. Puiul de ciocoi simţì de sine-şi acest adevăr şi hotărî să-l puie în lucrare.

A doua zi după sosirea lui, Postelnicul îl chemă la dânsul, ca să-i examineze spiritul şi inteligenţa, spre a vedeà de poate face ceva dintr'însul; iar când venì înainte-i, îi zise cu un ton îngâmfat, dar dulce:

---

90. Ordine domneşti, diplome.
91 Autorizaţii.
92. Registru de oameni (birnici, scutelnici, etc.).

— „Cum te numeşti, băete?"
— „Constantin, cocoane; dar tată-meu îmi zicea Dinu".
— „Ştii ceva carte?"
— „Ştiu să citesc şi să scriu".
— „Româneşte, nu este aşa?"
— „Da, blagorodnice stăpâne".
— „Altceva mai ştii?"
— „Ştiu să fac împliniri de bani; am fost cu vinăritul, cu oeritul şi fumăritul[93]).
— „Aşa de tînăr?"
— „Da, stăpâne; tata mă luà cu dânsul prin judeţ de-i ajutam la *taxidărie*"[94]).
— „Da, ceva *elinica,* te-a învăţat tată-tău?"
— „De! ce să zic, stăpâne?... Mă cam pricep puţintel. Am învăţat *Pedagoghia* şi *Eclogarion*[95]) din scoarţă până în scoarţă; dar tocmai când erà să încep la *Grammatiki,* m'a trimis tata la înălţimea voastră!"

Fanariotului îi plăcù naivitatea ciocoiului, iar mai cu seamă, pompoasele titluri ce-i da cu atâta prodigalitate; şi avea dreptate, căci nu este om căruia să nu-i placă un titlu pe care nu-l are şi nu-l merită, dar la care aspiră foarte mult. El zâmbì cu bunătate şi zise ciocoiului:

— „Să ştii, băete, că de astăzi înainte am să te iau sub îngrijirea mea. O să te dau la şcoala domnească să înveţi carte grecească multă, ca să te procopseşti, să te faci om. Slujba ce ai să-mi faci

---

93. *Vinăritul, oeritul* şi *fumăritul* erau dăjdii indirecte ce plăteau particularii către stat: sub numele de *vinărit domnesc,* era dator fiecare stăpân de vie să dea din zece vedre, una, afară de privilegiaţi şi scutiţi cu hrisoave domneşti. *Oeritul* era o dajdie pentru care se plătea de fiecare vită mare şi mică câte cincisprezece parale; *fumăritul,* asemenea era o dajdie ce plăteau stăpânii de pivniţe şi cârciumi. Aceste dăjdii se vindeau la particulari şi ei le adunau prin oamenii lor numiţi *taxidari.* (N. A.).

94. Strângerea dărilor.

95. Culegere de bucăţi alese, crestomaţie, antologie.

este aceasta: dimineața să vii să mă freci la picioare, să-mi ajuți să mă îmbrac, să-mi dai de spălat, să-mi aduci dulceață, cafea și ciubuc; iar după aceia să te duci la școală, să înveți. Ai auzit?... Hai, du-te acum de-ți caută de treabă!"

Din ziua aceia Păturică se puse pe învățătură cu o silință extraordinară, și în mai puțin de doi ani învăță limba grecească ca un *sofologiotatos*[96]; dar el nu se mulțumeà numai cu atâta. Ce-i folosea lui cunoștința unei limbi moarte și a literaturii ei, atât de antipatică caracterului și intențiunilor sale? „Omer, Pindar, Sofocle, Euripide, Anacreon, Sapho[97], etc., sunt buni pentru femei și oameni afemeiați" — ziceà ciocoiul în sine cu dispreț. — „Mie îmi trebuesc cărți cari să-mi subțieze mintea, să mă învețe mijlocul de a mă ridicà la mărire. Plutarch îmi vine la socoteală, Comentariile lui Cezar, Istoria omenirii, viețile marilor bărbați din veacurile trecute și acelea în care trăim; iată cărți pe cari citindu-le cineva poate să zică cu cuget împăcat că nu și-a pierdut timpul în zadar".

Cu asemenea reflecțiuni intră el în casa unde își aveà fanariotul biblioteca[98], și alese tot ce găsì într'însa mai bun. Intre alte cărți, găsì un tractat de fisiologie și operile lui Machiavel[99], pe

96. Cărturar, învățat.

97. Poeți greci.

98. Pe acei timpi, ca și în zilele noastre, bibliotecile erau la modă; toți junii *mukelefi* și *spudaxiți*,[100], aveau câte o bibliotecă formată din cele mai bune cărți ale timpului, pe care, nu le citiau niciodată. Bibliomania era atât de întinsă, încât mulți din cei aprinși de această patimă, nevoind să sacrifice bani și timp, chemau câte un pictor meșter și le zugrăvea prin saloane și prin camerile de studiu câte o bibliotecă de minune, în care se găsea tot ce ne-a lăsat mai sublim gândirea omenească, dela creațiune și până în timpii lui Caragea! Judecând între oamenii cari au biblioteci și nu le citesc și între cei cari le au numai zugrăvite, eu cred mai cuminte pe cei din urmă. (N. A.).

99. Om de stat și istoric italian, secretarul republicei florentine, autorul cărții «Principele» (Il Principe) în care susține că toate mijloacele sunt bune spre a guverna.

100. Eleganți și învățați.

care le citì şi le studiè cu mare băgare de seamă; în fine, făcu tot ce putu spre a devenì perfect în arta ipocriziei şi a perfidiei.

Se zice că voinţa tare şi statornică învinge toate obstacolele. Nu ne putem pronunţà asupra acestei maxime; zicem numai că Păturică ar fi fost în stare să dea contimporanilor săi o dovadă strălucită că ea se realizează câteodată. „Picătura găureşte piatra", zice un alt proverb. Se poate şi nu se poate; acela însă care realizează acest proverb este un om mare în felul său.

Păturică erà în adevăr un om extraordinar. El îşi luase hotărîrea de a devenì un om mare; şi nici un obstacol nu puteà să-l abată dela această ideie fixă. Ca slugă, erà dator să lucreze mai multe ore pe zi şi a se supune la toate slugile cele mai vechi decât dânsul; ca ambiţios, càtà să înveţe carte multă, precum îi zisese fanariotul, şi să se silească a înlăturà toate obstacolele ce întâmpinà în calea ambiţiunii sale. Cum putù dar să învingă atâtea greutăţi şi să iasă triumfător?

Iată modul ce întrebuinţă: când se crăpà de ziuă, Păturică se aflà lângă uşa Postelnicului, stând în picioare spre a împlinì cu exactitate ordinele stăpânului său. Pe dată ce fanariotul se deşteptà, el intrà în casă; îl freca pe picioare, îl ajutà să se îmbrace, îi da de spălat, îi aduceà dulceaţă, cafea şi ciubuc. Toate aceste mici servicii le executà cu cea mai mare iuţeală, graţie, şi cu un fel de afecţiune ce făceà pe fanariot să-l crează de cel mai credincios şi devotat dintre servitorii săi.

După ce plecà boierul la curte, se duceà la vătaful şi-i făceà o mulţime de linguşiri; apoi, după ce-şi spălà feligenele de cafea şi curăţà bine ciubucele, se închideà în camera sa şi se da cu totul

la citire şi la meditaţiuni petrecându-şi astfel timpul până la ora prânzului, când, după obiceiul său, se aşezà pe treptele scării dela intrarea casei, cu câte o carte în mână şi sta acolo până ce veneà stăpânul său; iar după aceea, când şedeà la masă, el îşi luà locul printre servitori şi se sileà să întreacă pe toţi în zel şi activitate.

Osebit de aceasta, el se purtà cu mare amabilitate către toţi servitorii casei, fără excepţiune; îi ajutà la lucrările lor şi le împlineà dorinţele, puindu-se mijlocitor între dânşii şi vătaful de curte.

Această purtare făcu pe Păturică să fie iubit şi adorat de toate slugile, afară numai de vătaful curţii, care, înţelegând foarte bine gândurile lui, se prefăceà că nu bagă de seamă nimic şi îl spionà în tăcere.

In timpul acesta se întâmplă cearta Postelnicului cu amanta sa, pe care credem că n'au uitat-o lectorii noştri. Fanariotul se aflà cuprins de o mare iritaţie; nu ştià nenorocitul de urmà să crează cele ce se vorbiau despre amanta sa, sau jurămintele şi *istericalele* prin cari ea îşi probà inocenţa. Bietul om o iubià foarte mult, şi pentru mai marea lui nenorocire erà gelos ca un turc. Astfel dar, după multă chibzuire şi reflecţiune, se decise a o pune sub priveghérea unui *Argus*[101]). Măsura nu erà rea, dar prezintà mari dificultăţi în privinţa alegerii unui individ, care să împlinească acest important serviciu. Prima ideie ce i se înfăţişă fu de a o pune sub priveghérea unei femei bătrâne; dar după ce mai medită câtva timp, el zise în sine-şi, încruntân-

---

101. Prinţ grec; avea, spune legenda, o sută de ochi; fu însărcinat de Iunona să supravegheze pe nimfa Io. Numele lui Argus a rămas ca simbol al prevederei, al pazei agere, spion, etc.

du-şi sprâncenile: „Muierile cele bătrâne se conrup foarte lesne". Se gândì să aducă un eunuc din Constantinopole, dar lepădă şi această idee, căci ştià din încercare cât preţuieşte şi credinţa eunucilor.

Obosit, în fine, de a căutà şi a nu găsì vindecarea grijii ce-l munceà, se lăsă pe sofà oftând din băierile inimii; dar după ce se mai gândì un minut, se sculă cu repeziciune şi bătù în palme.

La acest semn de chemare, întrebuinţat foarte mult pe acei timpi, uşa se deschise şi intră Păturică cu ochii plecaţi în jos şi cu faţa mai umilită decât a unui călugăr.

Fanariotul îl privì cu mulţumirea ce simte tot omul când găseşte aceea ce a căutat; apoi zise:

— „Apropie-te, Dinicule, că am să-ţi vorbesc!"

— „Porunceşte, stăpâne!" zise prefăcutul ciocoi, înaintând către stăpânul său, cu mâinele puse pe piept şi cu ochii plecaţi către pământ.

— „Ia spune-mi, Dinicule, cum trăeşti tu în curtea mea? Te mulţumeşti de bucatele cu care te hrănesc şi de hainele cu care te îmbrac?"

— „Foarte bine, stăpâne; nu sunt vrednic să mulţumesc lui Dumnezeu pentru marea bunătate ce ai arătat şi arăţi cu mine!"

— „Ia spune-mi acum, mă iubeşti tu pe mine?"

— „Te iubesc, stăpâne, mai mult decât pe tată-meu".

Fanariotul surâse cu îngâmfare; apoi, după ce-şi răsucì de câteva ori negrele sale mustăţi, zise:

— „Ascultă, Dinicule. Am să-ţi încredinţez una din cele mai mari taine ale sufletului meu; bagă însă de seamă, să mă slujeşti cu dreptate, căci într'alt chip nu numai că vei pierde nădejdea de procopseala ta, la care mă gândesc de atâta vreme, dar te voi şi pedepsì fără milă".

— „Iți jur, stăpâne, să te slujesc cu credință la orice îmi vei poruncì".

— „Ei bine, Dinule, ascultă. Cunoști tu pe Duduca?"

— „Nu o cunosc, stăpâne".

— „Cum se poate să nu cunoști tu pe țiitoarea mea?"

— „In adevăr, stăpâne, nu o cunosc".

— „Asta nu face nimic: Duduca este o fată foarte frumoasă, pe care o iubesc până la nebunie și fiindcă o fată ca dânsa poate să placă și altora, m'am gândit că n'ar fi rău a o pune sub privegherea unui om credincios. Ai, ce zici tu? bine m'am gândit?"

— „Foarte bine, stăpâne. Paza bună trece primejdia cea rea, zice *parimia*" [102]).

— „Deșì Duduca mea este foarte înțeleaptă și n'am simțit până acum nimic despre dânsa..."

— „Așa este, blagorodnice stăpâne, ai dreptate".

— „Dar pentru mai mare siguranță te-am ales pe tine, ca să o păzești".

— Când este vorba să te slujesc pe Domnia ta, stăpâne, sunt gata a trece chiar prin foc; spune-mi numai ce am să fac și vei vedeà".

— „*Aferim*, Dinicule, *aferim*; să trăiești, copilul meu; cine slujește cu *zilos* pe stăpânul său, pe acela nu-l părăsește Dumnezeu. Duduca mi-a zis că-i trebuie un fecior; cată dar să te muți cu locuința la dânsa și să treci în fața ei ca o slugă credincioasă, să o asculți la ori ce-ți va poruncì, să te prefaci că nu bagi de seamă nimic, că nu vezi și nu auzi nimic și să vii în toate zilele la mine, să-mi spui tot ce se va petrece în casa ei, fără să treci cu vederea cel mai mic lucru".

---

102. Proverbul.

— „Voiu urmà întocmai poruncilor blagorodniciei tale şi mă voi silì cât voi puteà ca să mă fac vrednic de încrederea ce ai în mine".

— „Să trăieşti, copilul meu!"

Şi deodată cu vorba, băgă mâna în buzunarul anteriului şi scoţând cincizeci de *rubiele*[103]), zise:

— „Ţine, Dinicule, şi să fii cu minte, mă înţelegi tu?"

Păturică, ca ciocoi fin ce erà, îngenunchiă dinaintea fanariotului, îi sărută mâna cu cea mai mare umilinţă şi făcù să cază din ochii săi de şarpe două lacrimi de acelea ce în aparenţă arată o inimă plină de recunoştinţă, dar în realitate nu sunt decât plânsul crocodilului prin care amăgeşte victima sa.

După această scenă de *tartufism*[104]) jucată cu atâta măestrie, ciocoiul părăsì camera stăpânului său şi intră într'a sa.

Liber acum de povara simulării, începu a se preumblà prin cameră cu paşi rari şi precipitaţi. Trăsurile feţei sale luară un aspect straniu, ce lăsà să se zărească, uneori, expresia unei nespuse bucurii de a-şi vedeà împlinite dorinţele sale de atâta timp; câteodată un nor de neîncredere în viitor schimbà într'o clipă faţa fizionomiei sale; apoi iar cădeà într'un fel de apatie, din care treceà cu iuţeală la o *feroasă*[105]) şi ameninţătoare veselie.

Această criză morală ţinù câteva momente, iar după aceia fizionomia ciocoiului se luminà şi, cu liniştea ce-i redase încrederea în sine şi în dibăcia sa, el exclamă cu bucurie: „Iată-mă în sfârşit ajuns la ţinta dorinţelor mele! Am în mâini pe

---

103. Monede de aur turceşti în valoare de 5 lei vechi.

104. Ipocrizie (după numele unui personaj dintr'o comedie a lui Molière).

105. Sălbatică.